

קונטרס

תפארת חג

והוא ילקוט פירושים וביאורים ורעיונות

לענייני חג הסוכות

שנאמרו בקדושה ובטהרה

מפי כ"ק מרנן רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא ראדזין

מעוטר בהנהגות קודש בחג הסוכות

במחיצת כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל

יוצא לאור במהדורה מורחבת בס"ד על ידי

מרכז מוסדות חסידי ראדזין בארץ ישראל

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

פה עיר התורה והחסידות בני ברק יע"א

ערב חג הסוכות תשפ"ו

(תוכן העניינים – מעבר לדף)

תוכן הענינים

שיחות קודש מאת כ"ק אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל

מאמר א – "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי" (3)

מאמר ב – ארבעת המינים רומזים לאחדות (6)

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

מצוות סוכה (9)

מצוות ארבעת המינים (10)

ילקוט אמרים מספרי רבותינו הקדושים זי"ע

מאיזביצא ראדזין

מצטער פטור מן הסוכה (11)

בסוכות תשבו שבעת ימים (18)

מצוות ארבעת המינים (22)

פרי עץ הדר (23)

כפת תמרים (25)

ענף עץ עבות (26)

וערבי נחל (27)

אזמן לסעודתי אושפיזין עילאין (29)

שמחת בית השואבה (30)

פניני מנהג

הקמת הסוכה (33)

בחירת וקניית ארבעת המינים (35)

איגוד הלולב (36)

ליל התקדש חג (36)

נטילת לולב וסדר הנענועים (38)

שיחות קודש

שנשמעו מפי קדשו של

כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ר אברהם ישכר זצללה"ה

בימי חג הסוכות

מאמר א'

'צא מדירת קבע ושב בדירת עראי'

שנינו במשנה במסכת סוכה¹:

"סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה – פסולה".

ובגמרא מבואר בטעם הדבר:

'אמר רבה, דאמר קרא² "למען ידעו דרתיכם פי בספות הושבתי את־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהוֹצִיאֵי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם". עד עשרים אמה – אדם
יודע שהוא דר בסוכה. למעלה מעשרים אמה – אין אדם יודע שהוא
דר בסוכה, משום דלא שלטא בה עינא'. (=רש"י: "שאינו רואה את
הסכך"). [=עד כאן – לשון הגמרא]

ולכאורה יש להבין:

מדוע נקט רבה בלשונו "עד עשרים.. אדם יודע שהוא 'דר' בסוכה" מלשון
'דירה', ולא נקט 'יושב' בסוכה' על משקל לשון הכתוב "בסוכות תשבו
שבעת ימים"??

אפשר לבאר את הדבר, בהתאם לתוכן הפנימי של מצוות סוכה. שכך
מגדירים חז"ל עניין מצוות סוכה³:

**"אמרה תורה: כל שבעת ימים [=של חג], צא מדירת קבע, ושב
בדירת עראי".**

ולכאורה מהו לשון "צא מדירת קבע"?

¹ סוכה ב, א.

² ויקרא כג, מג.

³ סוכה ב, א.

בביאור הדברים אפשר לומר כך:

זמנו של חג הסוכות נקבע בתורה בעת אספת התבואה מן השדות, כמאמר הכתוב⁴ **"חג הסוכות תעשה לך.. באספך מגרנך ומיקבך"**. בטעם הדבר ניתן לומר, לפי שבזמן זה אדם עסוק באספת יכולו מן השדות ועושה לשם צבירת הונו וממונו, והוא עשוי להיתפס למחשבה כאלו תכלית החיים היא צבירת הון ועושר לביתו וכי 'עולם הזה' הינו מקום **"דירת קבע"** עבור האדם.

אי לכך תצווה עלינו התורה כי ניטוש בתקופה זו את ביתנו הנוח והמאורגן של כל ימות השנה, וניכנס למשך שבעת ימי החג לגור בצריף של **"דירת עראי"** המכונה **"סוכה"**. זאת על מנת שתיקבע בלבנו ההכרה כי דירתנו בעולם הזה הינה בבחינת **"עראי"** בלבד, וכי עיקר מטרת אדם ותכליתו בעולם הינה לצורך קיום התורה המצווה, להכין מזון וצידה לנפשו בעולם הבא.

בכך מתבארים דברי הגמרא דלעיל:

"אמרה תורה, צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי". כלומר, התורה מורה לאדם באמצעות מצוות סוכה **"צא אדם מדירת קבע"**, היינו: צא מן הרעיון התקוע בליבך כאלו דירתך בעולם הזה היא **"דירת קבע"**, **"ושב בדירת עראי"** הכר במציאות האמיתית של חייך כי שהותך בעולם וביתך של כל ימות השנה הינם **"עראי"** ותו לא. שכן אין לאדם **קבע** בעולם, ועיקר מטרתו בעולם הזה היא כאמור עבור עתידו הנצחי בעולם הבא.

וזהו כוונת דברי רבה בגמרא:

"עד עשרים אמה, אדם יודע שהוא דר בסוכה" – היינו: כל זמן שהסכך של סוכה ניכר לעיני האדם, הוא רואה עצמו יושב בסוכה, וכך מגיע לכלל הכרה כי במשך כל ימות השנה הינו דר ב"סוכה" שהיא **"דירת עראי"** – לפי ששיבתו בסוכה מזכירה לו מציאות זו ומחדירה אותה לתודעתו. ואלו בעת שהסכך הינו **"למעלה מעשרים אמה"** אזי **"אין אדם יודע שהוא דר בסוכה"** במשך כל ימות השנה, לפי שעין האדם אינה שולטת בסכך לרוב גובהו. **נמצא**, כי תכלית מצוות סוכה וישיבתה אינה מושגת בה כל עיקר! **הלכך סוכה גבוהה כזו פסולה היא, ואי אפשר שתתקיים בה מצוות סוכה.**

⁴ דברים טז, יג.

על יסוד הרעיון האמור, נוכל להבין הלכה עיקרית, הנוגעת לסכך של סוכה: בגמרא נקבע כי סכך הסוכה צריך להיעשות מן "פסולת גורן ויקב", ואם לאו, אין הסוכה כשרה⁵. בהתאם לזאת, חומרי מתכת או לבנים ודומיהן – אינם כשרים לסכך.

ולכאורה בלתי מובן הדבר:

הרי כלל נקוט בידינו בנוגע למצוות התורה, שיש לקיימן בהידור ונוי כמאמר חז"ל על הפסוק: "זֶה אֵלַי וְאֶנְהוּ"⁷ – התנאה לפניו במצוות: עשה לך סוכה נאה, לולב נאה! וכיוצא בזה. מדוע אפוא לא נורשה להשתמש בחומרי בנייה עמידים ומהודרים, כגון תקרת אבן מסותתת או קירוי מתכתי מושקע, על מנת לקיים בכך מצוות סוכה בהידור – ותחת זאת נצטוונו לעשות סיכוך מענפי אילן פשוטים שהינם "פסולת גורן ויקב"?

אך לאור האמור, היא הנותנת:

שכן רק באמצעות ענפי "פסולת גורן ויקב" עשוי אדם להגיע לכלל התבוננות כי ישיבתו בעולם הזה הינה עראית בבחינת "דירת עראי", ואלו באם הסכך ייעשה מחומרים יציבים, אדרבה אדם יחשוב כי ישיבתו בעולם הזה הינה אכן ישיבה קבועה, בדגש על פאר והדר, וכי צבירת הון וממון מהווה תכלית עיקרית בעולם! נמצא כי תכלית מצוות סוכה "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי" יוצאת נפסדת מכך. ולכן צריך הסכך להיעשות מן 'פסולת גורן ויקב' דווקא, ולא מחומרים עמידים ויציבים כדוגמת הבית.

ברעיון דומה, מתבאר לשון הכתוב הנאמר אצל יעקב אבינו ע"ה:

"וַיַּעֲקֹב נָסַע סִפְתָּהּ, וַיִּבֶן לוֹ בַּיִת, וַלְמִקְנָהּוּ עָשָׂה סִפְתָּהּ, עַל־פִּן קָרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם סִפְתָּהּ"⁸.

ולכאורה קשה:

וכי על שום ש"לְמִקְנָהּוּ עָשָׂה סִפְתָּהּ", לכן קרא יעקב שם המקום "ספת"?? והלוא מתאים היה יותר לקרוא למקום "בית" על שום "וַיִּבֶן לוֹ בַּיִת" שנאמר בהקשר למגורי יעקב עצמו??

⁵ סוכה דף יב, א; שולחן ערוך אורח חיים, סימן תרכ"ט סעיף א-ב.

⁶ שבת קלג, ב.

⁷ שמות טו, ב.

⁸ בראשית לג, יז.

אולם לאור האמור אפשר להבין הכוונה, שיעקב אבינו בעצם הלך מחשבתו היווה ניגוד גמור למנהג העולם: בעוד מנהג העולם לראות ב'עולם הזה' עיקר ותכלית, ובענייני "עולם הזה" מתרכזים להם כל מעשיהם ומחשבותיהם של בני אדם – **יעקב אבינו** לעומתם רואה היה בעולם משכן **עראי** בלבד, שכן לפי השקפתו והסתכלותו על ענייני העולם הזה ראה במ "אמצעי" גרידא להשגת תכלית האדם שהיא **עבודת ה' ודבקות בבורא עולם**. כל שאר הדברים, לא תפסו ערך בעיני יעקב ולא כל מקום בדעתו.

הלכך קיים בעצמו יעקב **"וַיֵּבֶן לּוֹ בַּיִת"**, היינו השקיע את נפשו בקניינים רוחניים ונצחיים של מצוות ומעשים טובים שהיוו עבורו "בית" של קבע, ואלו **"לְמִקְנָהּ עֲשֵׂה סֹכֹת"**, היינו לקנייני **עולם הזה** שהשיג יעקב התייחס בעראיות גמורה, כדוגמת **"סוכה"** שהיא כמובן **"דירת עראי"**.

וזהו שמסיים הכתוב: **"עַל־כֵּן קָרָא שְׁמֵי־הַמָּקוֹם סֹכֹת"**, היינו בכדי לקבוע מסמרות בנפשו לגישה אמיתית ונצחית זו לכן קרא לביתו 'סוכות'!

לקח זה מתמצה בהגדרת חכמינו זיכרונם לברכה במצוות סוכה: **"אמרה תורה: צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי!"**

#####

מאמר ב'

ארבעת המינים - רומזים לאחדות

"וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר.." [ויקרא כג, מ]

"פְּרִי עֵץ הָדָר". שטעם עצו ופריו שווה – הוי אומר זה אתרוג!

(סוכה ל"ה.)

בספר הקדוש **"שם משמואל"** להגה"ק מסוכטשוב זצלה"ה, מעורר את השאלה דלקמן:

איזו שייכות יש בין מצוות "ארבעת המינים" – לבין מצוות "סוכה", עד שהתורה קושרת קיום שתי המצוות הללו באותו פרק זמן, היינו בחג הסוכות? כמו כן ראוי להבין, מה עניין הדבר שהתורה מצריכה למצוות

ארבעת המינים פרי 'אתרוג' דווקא, על שום תכונת "טעם עצו ופריו שווה"⁹?

ונראה להסביר זאת, על פי המובא במדרש בעניין מצוות ארבעת המינים.

שכן זהו לשון המדרש על הפסוק "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן"¹⁰:

"פְּרֵי עֵץ הָדָר – אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, מֵה אֲתֵרוֹג זֶה יֵשׁ בּוֹ טַעַם וַיֵּשׁ בּוֹ רִיחַ – כִּךְ יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ בְּהֵם בְּנֵי אָדָם שֵׁישׁ בְּהֵם תּוֹרָה וַיֵּשׁ בְּהֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים.

"כַּפֶּת תְּמָרִים" – אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, מֵה הֵתְמָרָה הַזֶּה יֵשׁ בְּהֵם טַעַם וַאֲיֵן בְּהֵם רִיחַ, כִּךְ הֵם יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ בְּהֵם בְּנֵי אָדָם שֵׁישׁ בְּהֵם תּוֹרָה, וַאֲיֵן בְּהֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים.

"עֲנַף עֵץ-עֵבֶת" – אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, מֵה הֵדֵס יֵשׁ בּוֹ רִיחַ וַאֲיֵן בּוֹ טַעַם, כִּךְ יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ בִּינֵיהֶם שֵׁישׁ בְּהֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים, וַאֲיֵן בְּהֵם תּוֹרָה.

"וְעֶרְבֵי-נָחַל" – אֱלוֹ יִשְׂרָאֵל, מֵה עֵרְבָה זֶה אֵיֵן בְּהֵם טַעַם וַאֲיֵן בְּהֵם רִיחַ, כִּךְ יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ בְּהֵם בְּנֵי אָדָם שֵׁישׁ בְּהֵם תּוֹרָה וַאֲיֵן בְּהֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים.

ומה הקב"ה עושה להם? לאבדם אי אפשר! אלא אמר הקב"ה: ייקשרו כולם אגודה אחת, והן מכפרים אלו על אלו. ואם עשיתם כך, אותה שעה אני מתעלה, הדה הוא דכתיב¹¹ "הַבּוֹנֵה בְּשָׁמַיִם מַעְלוֹתָיו". אימתי הוא מתעלה? כשהם עשויים אגודה אחת, שנאמר¹² "וְאֶגְדָּתוֹ עַל-אֶרֶץ יִסְדָּה".

"לפיכך משה מזהיר לישראל "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן"!

(=ע"כ במדרש)

ממדרש זה נמצאנו למדים אודות גודל חשיבותה של "אחדות" בקרב עם ישראל. שכן על ידי אחדות מתעלות כל ארבע הכתות שבישראל, וגורמות נחת רוח לפניו יתברך. מתוך כך נוכחים הננו בצורך שקיים מצד 'הגדולים' לירד ממדרגתם בכדי להיטפל עם 'הקטנים' – לעודדם ולחזקם ברוחניות

⁹ סוכה לב, א.

¹⁰ ויקרא רבה, פרשה ל.

¹¹ עמוס ט, ו.

¹² שם.

ובגשמיות. כמו כן, אף הקטן מצדו אל יאמר לנפשו 'מה אני ומה חיי' שאמצא עניין להתחבר כביכול עם אנשים 'גדולים' הימני?? אלא יש למצוא דרך כיצד להתחבר זה עם זה – שאז מתעלים כולם איש עם רעהו.

והנה, אף במצוות סוכה מוצאים אנו רמז לגודל עניין "אחדות" בקרב עם ישראל.

שכן בנוגע להלכות סוכה מצינו¹³ כי על הסכך להיות עשוי מן "פסולת גורן ויקב". ויש להתבונן בטעם הלכה זו, מדוע אכן על הסכך לבוא מן "פסולת גורן ויקב" דווקא?? כלום לא עדיף לשם כך להשתמש בחומרי קירוי משובחים ומעולים לתכלית "הידור מצווה"??

אך יש לומר, שבכוונה תחילה קבעה התורה שעל הסכך להיעשות מן חומרים פשוטים מסוג "פסולת גורן ויקב". לפי שיש בכך רמז שהקב"ה אוהב אף את אלה מישראל שכלפי חוץ נדמים כ"פסולת" כביכול, בעוד שבפועל הם יקרים מאד בעיני השם יתברך! שכן בורא עולם מכיר ביוקר פנימיותם, וחפץ בתיקונם ובהעלאתם. הלכך בסכך שלגביו נקבע כי "שם שמים חל על הסוכה"¹⁴ יש צורך שיבוא מ"פסולת גורן ויקב" דווקא – להורות שאף מינים אלה חביבים ויקרים בעיני השם יתברך, ולכל אלה יש תקנה באמצעות התחברם יחדיו לשם קיום מצוות סוכה.

מזאת הננו נוכחים, כי אל ליהודי להימנע מלקרב יהודי כלשהו רק על שום שהלה נמוך בעיניו כפי דעתו. שכן מתוך "סכך של סוכה" נוכחים אנו לראות שאפילו יהודי 'פשוט' חביב בעיני השי"ת. וזהו בעצם היסוד ל**אחדות שתשרור בין כל סוגי הכתות בעם ישראל** – כמבואר במדרש דלעיל.

לפי האמור אפשר להבין גם כן, מדוע התורה מצריכה לשם מצוות **ארבעת המינים** מין פרי "שטעם עצו וטעם פריו שווה" (=אתרוג).

שכן בידוע כי האדם משול לעץ כמאמר הכתוב¹⁵ "כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה"! ואלו פרי רומז לתלמידי חכמים ויראי השם שיש בהם טעם וריח – כלומר יש בהם תורה ומעשים טובים, כלשון המדרש. **ההוראה בכך**, שגם 'גדולים' צריכים לחוש שייכות אל הקטנים שבעם לצורך קירובם לתורה ולמצוות,

¹³ סוכה יב, א.

¹⁴ סוכה ט, א.

¹⁵ דברים כ, יט.

אבל כשמגיעים ימי הסוכות, ואדם מישראל מחזר אחרי מצוות הסוכה והלולב, הרי מרוב אהבת השם יתברך שבוערת בו בקיום מצוות אלה נעשות לו הזדונות כזכויות! ואותן שגגות הופכות מעתה להיות כזכויות ממש.

וזהו שאומר המדרש: "מאי ראשון? ראשון לחשבון עוונות!" הכוונה: מכיוון שעתה ביום ראשון של חג, היהודי חוזר בתשובה מאהבה, הרי זדונות שלו הופכות לזכויות, מעתה יש למנות אותם עוונות בחשבון 'הזכויות' שלו, וזהו "ראשון לחשבון עוונות" שמתחילים מעתה לחשב את כולם כזכויות!

מכיוון שגילה לנו מרן הרה"ק מבארדיטשוב את סודו של 'זמן שמחתנו' שבמהלכו אדם מישראל שב על עוונותיו והם הופכים עבורו לזכויות, נבין מה שאנו מסככים את הסוכה ב'פסולת גורן ויקב' דווקא. לפי שרמז יש בדבר, שאותם עוונות שנחשבו לפנים כ'פסולת' גרידא שיש להיפטר הימנה, מעתה הופכים אותם לסכך של מצווה ונעשות זכויות ושם שמים חל עליהם.

מצוות ארבעת המינים

בידוע שארבעת המינים מתחלקים לארבעה סוגי בני אדם:

'אתרוג' יש בו טעם ויש בו ריח – כנגד יהודים שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. 'לולב' יש בו טעם ואין בו ריח – כנגד אותם אלה שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. 'הדס' יש בו ריח ואין בו טעם – כנגד אותם בני אדם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. ואלו 'ערבה' אין בה טעם ולא ריח – שהיא כנגד בני אדם שאין בהם תורה ולא מעשים טובים. אמרה התורה, מה ייעשה בבני אדם אלה החסרים תורה או מעשים טובים, או באנשים החסרים שניהם? לאבדם אי אפשר! אלא יאגדו אלה עם אלה, ויכפרו אלה על אלה, שנאמר יאגדתו עלי ארץ יסדה¹⁷ עד כאן מדברי המדרש.

מן דברי המדרש מתבאר, כי מי שיש בו 'תורה' נדמה כמי שיש בו 'טעם', ואלו מי שיש בידו 'מעשים טובים' נחשב כמי שיש בו 'ריח'. ויש להבין את ההבדל בין טעם וריח לעניין האמור, ולמה תורה נחשב כ'טעם' ומעשים טובים כ'ריח'.

ויש לומר:

הבדל וחילוק שבין טעם וריח, מתבטא בשני דברים עיקריים: 'ריח' הינו חוש המורגש אף מרחוק, וניתן להריח בו ממרחק מסוים, תלוי לפי חוזק הריח

כמובן. ואלו 'טעם' הינו חוש המורגש רק למי שטועם הדבר במו פיו. מי שיעמוד רחוק מן המאכל, למשל, או אף מי שיעמוד קרוב למאכל אבל לא ישימו בפיו וילעסנו כדי לאוכלו, לא ירגיש כמובן שום טעם.

כן הדבר לגבי 'תורה' לעומת 'מעשים טובים':

בעוד 'מעשים טובים' כדוגמת צדקה וחסד וכדומה, הללו ניתנים להרחחה מרחוק, שכן מעשים טובים מטבע הדברים הנאתם מרחיקה לכת גם למקומות רחוקים. אבל 'תורה' זהו דבר שבלתי ניתן להתרשם הימנו מרחוק, אלא רק למי שעומד בסמוך אליה וטועם הימנה, בבחינת חך אוכל יטעם, רק הוא ירגיש בטוב טעמה. אבל מרחוק אין ניתן להתרשם מטעם התורה, אלמלא האדם טועם ממנה בפיו. כמובן זה, מי שיש בו תורה הריהו דומה כמי שיש בו טעם, ומי שיש בו מעשים טובים הינו דומה למי שריחו נודף והולך למרחקים.

אכן הבדל נוסף ועיקרי יש בין שני חושים אלה:

מי שמריח ריחו של מאכל, יתכן ואמנם ייחנה מריחו, אולם תועלת לגוף הנצרך למזון לא תצמח מהרחחה זו... לעומת חוש הטעם, שמי שאוכל מאכל וטועם טעמו, יהי טעמו אשר יהא, המזון נכנס לגופו ומזין את כוחותיו.. אך לשם כך הינו מחויב כמובן להקריב המאכל ולהגישו לתוך פיו, מבלי זאת אין לו כלום.

וכך הדבר לגבי 'תורה' לעומת 'מעשים טובים': אמנם 'מעשים טובים' יש להם ריח טוב וניאותים מהם למרחקים, אולם 'תורה' מהווה מזון בסיסי לאדם, ומי שאינו לומד תורה כלל, חסר לו מזון בסיסי שבלעדיו אין כוחו הרוחני מתפתח.

ולכן 'לולב' הרומז למי שיש בו טעם ולא ריח, הוא גבוה במינו ועליו מברכים ('על נטילת לולב'), לפי שהיות והוא רומז לתורה, נחשב למין עיקרי שבמינים.

ילקוט אמרים מספרי רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא ראדזין לחג הסוכות

'מצטער - פטור מן הסוכה'. (סוכה כה).

יש להתבונן בדבר:

הלוא בשום מצווה מן התורה לא מצינו "פטור" מסוג "מצטער", כדוגמת 'מצטער' שפטור במצוות סוכה. שכן הגע בעצמך: מצטער כלום ייפטר

מכוח צערו ממצוות **אכילת מצה**, או מן חיוב **הנחת תפילין**? בוודאי שלא!
במה שונה אפוא מצוות **סוכה**, שהמצטער פטור מקיומה??

מסביר רבנו הקדוש "מי השלוח":

עניינה של מצוות סוכה מתומצת במאמר שטבעו חכמינו ז"ל: **"אמרה תורה,
צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי"**¹⁸!

משמעות הדברים:

היהודי נדרש על פי התורה להימשך אחר רצון השם, מבלי לקבוע עצמו בצורת הדברים כפי נוחיותו. עליו להגמיש את עצמו ורצונותיו בהתאם לרצונו יתברך, העשוי לעתים להשתנות כפי העניין, מבלי שתתעורר בליבו תרעומת על כך שנמנע הימנו לפתע קיום מצווה באופן שהורגל בקיומה. שכן כאשר ברי לפניך שרצון הבורא נשתנה כפי הנסיבות, עליך לקבל את רצון הבורא באהבה, ולעתים אף לפרוש באמצע המצווה שהחלת בקיומה בבחינת **"כשם שקיבלת שכר על הדרישה, כך תקבל שכר על הפרישה"**¹⁹!

לדוגמה:

אדם שעל פי הוראת הרופא נאסר עליו לצום ביום הכפורים – ידע בנפשו כי מצוות השם הינה כעת **שיאכל!** או, אדם המצוי במצב של "פיקוח נפש", שההלכה קובעת לגביו שיש לחלל עליו את השבת – מצווה שיחללו שבת עבורו, וחלילה לו להתחכם בכדי להימנע מ'חילול שבת' כביכול! לפי שכעת זהו רצון עליון שתיעשה מלאכה למענו, ואין רצונו יתברך ברגע זה בשמירת השבת כביכול, בשעה שחיי היהודי עומדים בסכנה! והלוא 'רצון השם' הינו קובע עבורנו בכל מצב, ולא רצון אישי או הרגל עשייה כלשהו.

עקרון הנהגה זו – מסמלת "מצוות סוכה".

עניינה של מצוות סוכה הינו **"צא מדירת קבע, ושב בדירת עראי"**! היינו: שעל האדם לפעול במהלך חייו באופן שכל עשיותיו תהיינה בבחינת "עראי" מבלי 'היקבעות' בדפוס פעולה כלשהו, רק בכל ענייניו יימשך אחר רצונו יתברך גרידא ותו לא. אפילו בנוגע לעצם קיום מצוות הבורא, בל יקבע אדם עצמו בקיום המצווה שיעלה בידו כהרגלו דווקא, רק יקיים את המצוות תמיד באופן של **"צא מדירת קבע ושב בדירת עראי"**, ויהא אומר

¹⁸ סוכה ב, א.

¹⁹ השו" פסחים כב, ב.

לנפשו: הנני נתון כולי לקיום 'רצון השם' מבלי קביעות כלשהי – רק בהתאם לאשר יזמין ה' לפניי בעת קיום המצווה!

זהו הטעם לכך ש"מצטער פטור מן הסוכה" ואף בלתי נכון לאדם להחמיר בעניין כמאמר "כל הפטור מדבר ועושהו – נקרא הדיוט"²⁰! טעמו של דבר, לפי שמצוות סוכה מורה על הצורך שבאדם להימשך אחר רצון השם בכל עת ובכל מצב בבחינת "פְּנֵה אַחֲרֶיךָ מִשׁוֹכָה"²¹. המבחן לדבר הינו בפטור "מצטער" מן הסוכה, המורה לאדם לצאת מן הסוכה באופן שנגרם לו צער בישיבתו, זאת למרות שרצון האדם בהמשך קיום 'מצוות סוכה' שהחל בה, לפי שעכשיו כן היא מצוותו, שיצא מן הסוכה ולא שימשיך לשבת בה.

(מי השלוח, חלק ראשון, פרשת אמור)

על יסוד האמור, מבאר מרן בעל "מי השלוח" לדברי הגמרא במסכת עבודה זרה²² הקובעת, כי לעתיד לבוא ינסה הקב"ה את אומות העולם בקיום מצוות סוכה.

שכך הם דברי הגמרא שם²³:

"יאמרו אומות העולם לפני הקדוש ברוך הוא: תנה לנו עתה מצווה, ונעשנה! [=ונקבל עליה שכר]

אומר להם הקב"ה: "מצווה קלה יש לי ו'סוכה' שמה. לכו ועשו אותה!

"מיד כל אחד מהם נוטל והולך, ועושה סוכה בראש גגו. והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד מהם בועט בסוכתו ויוצא..."

מקשה הגמרא:

"הלוא אף ישראל יוצאים במצב זה מן הסוכה, שכן "מצטער פטור מן הסוכה"?? [=ומה בחינה יש בזאת לפני אומות העולם?!]

²⁰ על פי: ירושלמי, סוף פרק שני דברכות.

²¹ מתוך: 'תפלת טל'.

²² שם ג, א.

²³ שם.

והגמרא משיבה:

אף שישראל פטורים משום 'מצטער', אכן ישראל כשהם מצטערים
אינם 'בועטים' בסוכה ביציאתם הימנה, אלא יוצאים הימנה בהכנעה!
ומיד הקב"ה יושב ומשחק על אומות העולם, שנאמר²⁴ "יושב בַּשָּׁמַיִם
יִשְׁחַק אֲדָנָי יִלְעַג לְמוֹ!" [=עד כאן דברי הגמרא]

נשאלת השאלה:

מדוע המבחן לאומות העולם יהא ב"מצוות סוכה" דווקא??

לאור יסוד האמור, מבאר רבנו "מי השלוח":

שהרי בעצם זהו קו המנחה שבמצוות סוכה – שאדם יקבע בנפשו יסוד מוסד
זה להיותו נמשך תמיד אחר רצונו יתברך בכל עת ועונה כפי עניין
המתבקש, עד שלא ירע בעיניו באם הקב"ה לפתע ימאן בקיום מצוותו,
לאחר כל אותן טרחות והוצאות ממון שהשקיע מצדו בבניית סוכה, בהנחת
הסכך ובהעמדת הדפנות. שכן עד כה חפץ השם יתברך בישיבתו בסוכה,
ואלו מעתה לא יחפוץ בכך!

דרגה כזו להימשך אחר רצונו יתברך מבלי להרהר או לרטון כלל, מאפיינת
את 'עם ישראל' בלבד, ואין בכוחן של אומות העולם להתנהג בצורה דומה.
שכן ישראל קדושים, מטבעם ומהותם הם חפצים בקיום רצונו יתברך, אי
לכן תיכף כאשר מתברר להם כי רצון השם נשתנה מכפי שהיה, הם
מתאימים עצמם לרצון ה' בשעה זו. ולכן אף יציאתם מהסוכה בעת צערם
נעשית בנחת, מבלי שתתלווה לכך 'בעיטה' בסוכה חלילה. לא 'אכפת' להם
כביכול לישראל שרצונו יתברך נשתנה פתאום מן הקצה אל הקצה, לעומת
מה שנדמה להם להיות אך לפני זמן קצר.

ואלו אומות העולם פשוט אינן מסוגלות להגיע אל מידת התבטלות כזו
כלפי רצון שמים, הלכך אין הן יכולות להתאפק מלבעוט בסוכה במהלך
יציאתן, כדי להביע בכך את כעסן 'ותסכולן' עקב יציאתן הכפויה.

זהו מבחן המכריע שייערך לעתיד לבוא, מבחן שבו תיגלה ותיראה מהותן
הפגומה של אומות העולם – לעומת מהותם הטהורה של ישראל.

(מי השלוח, שם)

²⁴ תהלים ב, ד.

מוסיף רבנו הגדול מרן אדמו"ר בעל "תפארת יוסף" זי"ע:

בין עבודת ישראל לבוראם לבין "עבודתן" כביכול של אומות העולם
לאלוקים – פעורה תהום עמוקה שבלתי ניתנת לגישור:

שכן עבודתם בקודש של **ישראל** את השם יתברך, מהווה עבודה פנימית
שדבוקה בשורש רצונו יתברך. עבודה זו אינה מצטמצמת ל'גוון' מסוים של
עבודה, ואינה מותנית בקיום "לבוש" כזה או אחר. אי לכך, בשעה שהבורא
יתברך מבקש מאיתם שיעבדוהו במתכונת שונה – ישראל קדושים מקבלים
זאת בהבנה מלאה מבלי סייג, שכן ישראל קשורים אל בורא עולם באופן
פנימי, ותמיד מוכנים הם לשינוי באם יתבקש מהם.

לא כן אומות העולם אשר אף "עבודתן" לאלוקים נובעת היא מטעמי
חיצוניות גרידא – אי לכך נתפסים הם לגוון של עבודה כפי שמוצא חן
בעיניהן בשעתו. אהדתן נתונה אל "לבוש" החיצוני, ואין חפצם וישעם
ב"פנימיות" שאינה קיימת אצלם. הלכך, בשעה שמתבקש מן אומות העולם
"שינוי" כלשהו בסדר עבודתן – כל "השגתן" ו"הבנתן" יורדת לטמיון ולא
נותר הימנה זכר, לפי שאין ביכולת האומות להסתגל לשינויים במהלך
ביצוע המצווה, תוך ביטול השגתן הקודמת. לכן תגובתן המיידית למצב
הינה "לבעוט" במצווה ולנטוש אותה כליל, תוך הבעת תרעומת ומורת רוח
גלויה.

הביטו וראו מה בין כשרי ישראל – לבין "צדיקי אומות העולם" להבדיל.

(תפארת יוסף)

המבחן של האומות לעתיד – במצוות סוכה

**מצינו בגמרא²⁵, כי לעתיד לבוא הקב"ה מעמיד במבחן את אומות העולם
באמצעות 'מצוות סוכה', ואז לאחר שיקימו את סוכותיהן בראש גגן הקב"ה
מקדיר עליהן חמה, והן בועטות בסוכתן ויוצאות.**

מקשה הגמרא:

וכי מה מבחן יש בכך לאומות העולם, והלוא במצב של הקדרת חמה אף
ישראל יוצאים מן הסוכה ונפטרים הימנה מדין 'מצטער'? **מיישבת הגמרא,**
מכיוון שישראל אף בשעה שנאלצים לצאת מן הסוכה בגלל צער, מכל

²⁵ ראו תוכן לשון הגמרא לעיל עמ' 10-11

מקום אינם 'בועטים' בה, בניגוד לאומות העולם שבועטות בסוכה בעת יציאתן הימנה – **עד כאן מדברי הגמרא.**

מבאר רבנו **'בית יעקב'**:

ההבדל שבין אומות העולם לבין ישראל הינו, **שישראל** בשעה שמקיימים מצווה עושים זאת משום חפצם ורצונם בקיום **רצון בוראם**, הלכך כאשר נמנעת מהם עשיית המצווה, כגון שהשם יתברך מקדיר עליהם חמה או מוריד עליהם גשם, הם אמנם מצטערים על שאינם זוכים לקיים את המצווה, אולם אינם בועטים בסוכה כמובן ואין בליבם טינה כנגד הבורא חלילה, הלכך נחשב להם זה הצער בגין אי קיום המצווה כאלו קיימו את המצווה בפועל, כמאמר הגמרא **'חישב לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה'**²⁶!

בניגוד אליהם **אומות העולם**, שאינן חפצות במצוות הבורא, אלא מקיימות 'מצווה' מתוך כורח כביכול, אי לכן בשעה שבלתי ניתן בידן להשלים את קיום המצווה, הן כועסות כנגד הבורא על 'שהפריע' להן כביכול בעת קיום מצוותן, והן יוצאות את הסוכה ב'בעיטה'.

התנהגות כזו מהווה 'אבן בוחן' לרצונן וחשקן של אומות העולם בקיום מצוות הבורא – מבחן שבו נדונות האומות לכישלון.

[**בית יעקב**, פרשת לך]

רבנו בעל "אורחות חיים" זצ"ל, מסביר את עניין המבחן לאומות במצוות סוכה – כך:

עיקר המבחן ובירור לאדם בקיום מצוות השם, אינו קשור לביצוע דווקא, אלא 'לקושייה' שעלולה להתעורר בלב האדם כלפי הנהגתו יתברך על רקע מצוות השם.

כך מצינו למשל **אצל אברהם אבינו ע"ה** בניסיון העקידה, כי לב הניסיון מתבטא היה על רקע 'הטענה' האפשרית מצד אברהם כלפי בוראו: **"אתמול אמרת לי 'פי בִּיצָחֶק יִקְרָא לְךָ זֶרַע'²⁷ והיום אתה אומר לי 'הֶעֱלֵהוּ שָׁם**

²⁶ קידושין מ, א.
²⁷ בראשית כא, יב.

לְעֵלָה²⁸!? 'סתירה' זו בדבר השם, גלום היה בה ניסיון כבד עבור אברהם אבינו, ואף על פי כן לא הרהר אברהם אחר מידותיו יתברך, אלא עשה כאשר נתבקש לעשות מפי השם, תוך אמונה שלימה בהקב"ה שאין בדבריו נפתול ועיקש ומשפטיו צדקו יחדיו.

מעין זאת יהיה ב'ניסיון' העתיד שיעמיד השם יתברך את אומות העולם. קושי הניסיון שלהם נעוץ יהיה בכך, שבתחילה יאמר להן השם יתברך שיבנו סוכה כדי לשבת בה, ומיד אחר כך יקדיר עליהן חמה בתקופת תמוז והן תיאלצנה לעזוב את הסוכה מחום השמש. אף כאן תתעורר בלב האומות 'קושיה' עצומה: "הכיצד יצווה הבורא אותנו דבר והיפוכו, מתחילה יבקש מעמנו לשבת בסוכה, ותיכף יאלצנו באמצעות הקדרת חמה לצאת הימנה?? וכי מה יחפוץ הבורא מאתנו – שנשב בסוכה או שלא נשב?!

ואכן **אומות העולם** אינן עומדות בניסיון, לפי שפנימיותן אינה שלימה עם השם יתברך. אולם **ישראל** בנבדל מהן עומדים היטב בניסיון, ומאמינים בליבם כי אין מקום לקושיות כנגד בורא עולם, ומשפטי ה' אמת צדקו יחדיו – הלכך יוצאים הם את הסוכה מתוך הכנעה וענווה.

[סוד ישרים לערב יום הכפורים, עניין ט"ז]

עוד מאיר בעניין רבנו "אורחות חיים" זי"ע:

הבדל שבין אומות העולם לישראל בקיום המצווה – הינו נעוץ **בגישה לציווי הבורא.**

אומות העולם, בשעה שהן מקבלות לידן תפקיד של 'קיום מצווה' רוצות הן לבצע את המשימה תוך 'שליטה מלאה' על מהלך הדברים. הן חפצות שאופן הביצוע ותנאיו מסורים יהיו בידיהן בלבד. אי לכך, בשעה שהשם יתברך 'מתערב' להן כביכול תוך כדי פעולת המצווה ומקדיר עליהן חמה, דבר הגורר את אילוץן לצאת מהסוכה בעיצומה של המצווה – הן מתקצפות ובוועטות בסוכה בחמת זעם.

לא כן **ישראל קדושים**, אף בשעת קיום המצווה תולים הם עיניהם למרום וליבם מסור לשמים, לכן הם מקבלים הכול באהבה אפילו בעת שרגע אחר התחלת במצווה נדרשת מאיתם פעולה מנוגדת בתכלית שמשמעה לכאורה 'ביטול' המצווה.

[סוד ישרים לחג הסוכות, עניין לט]

²⁸ בראשית כב, ב.

בַּסֶּפֶת יִתְשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים

אומר מרן בעל "תפארת יוסף" זצ"ל:

בעת קיום מצוות סוכה, מראה היהודי כי אין לפניו מגמה נוספת בעולמו מלבד עבודת השם יתברך וקיום רצונו. לשם כך הינו עוזב את ביתו הקבוע והמרווח ונכנס לדירת עראי של סוכה, למרות שנוח לו שבעתיים להישאר ספון בין כותלי ביתו כהרגלו במשך כל ימות השנה.

ביציאה זו מביתנו לסוכה, אנו מתמסרים אפוא אל רצונו של הקב"ה, ומראים לעין כל על נכונותנו לקיום מצוותיו בכל מחיר ותנאי – אף אם הדבר כרוך בויתור על נוחות מצדנו.

(תפארת יוסף)

*

בַּסֶּפֶת יִתְשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים.. פִּי בַּסֶּפֶת הוֹשְׁבֵתִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

בְּהוֹצִיאֵי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (ויקרא כג, מב-מג)

במשמעות מצוות סוכה אחר יום הכיפורים, מאיר רבנו בעל "בית יעקב" זי"ע:

לאחר ניצחון ישראל על פני אומות העולם במהלך יום הכיפורים, לאחר עליית ישראל בגורלם לַשָּׁמַיִם, לעומת דחיית שעיר לעזאזל המסמל את עשיו וכוחותיו אל עמקי פי תהום – מתעורר באופן קבוע קטרוג מצדם של בני עשיו כלפי ישראל, למה הם זוכים תמיד לעמוד לצדו של ה', לעומתנו בני עשו שאיננו זוכים לכך, למרות שאף בידינו מעשים נאים כביכול! והרי 'גורל' הינו פעולה שלמראית עין נעשית מבלי דעת האדם, במה אפוא גדול כוחה להכריע באורח שרירותי לטובתם של ישראל, וכנגד אומות העולם?? ואף שישנן תשובות נכונות בדבר, כגון בגין שורש ישראל המעוגן בקדושה וטוהר ליבם, לעומת האומות השונות שנעדרות מכל אלה, מכל מקום קטרוג האמור מחייב 'תשובה' ברורה יותר ובירור כנגד אומות העולם, להבדיל.

לזאת מגיעה 'מצוות סוכה' לאחר יום הכיפורים, שמהווה בירור לטובת ישראל על שחלקם קבוע לצד השם יתברך, בניגוד לאומות העולם להבדיל.

שכן בעצם קיום מצוות סוכה יש מבחן ובידור לטובת ישראל כנגד אומות העולם, ולעתיד לבוא עתידה מצווה זו אף לשמש כמופת לצידם של ישראל המורה על ציותם המוחלט לרצון השם, לעומת האומות שאינן עומדות במבחן זה, וברגע של קושי הן בועטות בסוכה ויוצאות הימנה בחמת זעם.

מצוות סוכה הינה מראה בעליל, שבני ישראל נמשכים אחר רצון הבורא ואינם מביטים אל נוחיותם, ועל כן מוכנים הם לעזוב את ביתם הנוח והמוגן על מנת לשבת ולחסות בצל דירת עראי המסוככת בפסולת גורן ויקב. דבר זה מראה, כי פנימיות ליבם של ישראל הינה שלימה עם השם יתברך, ועל כן לא לחינם נבחרים ועולים הם בגורל לצד ה'.

מסיבה זו, היה יעקב אבינו לאחר נצחונו מול עשו וחיילותיו בוחר להסתופף בצל הסוכה כמאמר הכתוב **וַיַּעֲקֹב נָסַע סֹכְתָה**²⁹. זאת כדי שלא יתעורר כנגדו קטרוג מדוע זכה הוא לירושה הרוחנית של יצחק, ולא עשיו.

וזה גם הסיבה לכך שהשם יתברך הושיב את בני ישראל בסוכות **בְּהוֹצִיאֵי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם**, לפי שאף בגאולת מצרים נראה היה שישראל אינם זכאים לה, שהרי קטרוג תלוי כנגדם בדמות טענת **'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, מה השתנו אלו מאלו!**' הלכך הושיבם השם יתברך תיכף לאחר מכן בסוכות, למען תגן עליהם מצווה זו ותבררם לטובה כאמור (סוד ישרים, בשם מרן בעל **'בית יעקב'** זי"ע)

*

'כיצד מצוות סוכה? אוכל בסוכה, שותה בסוכה, מטייל בסוכה, וישן בסוכה...' [שולחן ערוך אורח חיים, תרל"ט]

במצוות "סוכה" הננו מוצאים צורה של 'קיום מצווה' שאין בדומה לה בשאר מצוות, והיא היכולת לקיים המצווה אף במצב של **'שינה'** – בעת שאדם נטול דעת כביכול. דבר כזה אינו קיים בשום מצווה אחרת, המתקיימת רק במצב שליטת 'הדעת' באדם, ולא באופן שהינו מחוסר דעת.

מאיר בזאת רבנו הקדוש **"אורחות חיים"** זי"ע בספרו **"סוד ישרים"**:

בקיום מצוות "סוכה" חפצים אנו להיוודע ולהיגלות לעין כל, כי רצוננו עז לקיים מצוות השם אף בשעה שאנו נתונים במצב של חוסר דעת, ואפילו

²⁹ בראשית לג, יז.

כאשר המצווה הינה למעלה מהשגותינו ונשגבה מעבר לתפיסתנו. הלכך מתאפיינת מצווה זו בכך שיש לקיימה אף במצב של **שינה**, כשדעתו של אדם וכוונתו אינן פעילות אצלו.

(סוד ישרים)

*

“דרך הסיכוך להיות קל, כדי שייראו ממנו הכוכבים הגדולים”.

[שולחן ערוך אורח חיים, סימן תרל"א]

ביסוד הדרישה שייראו דרך הסכך 'כוכבים הגדולים' – מאיר מרן הקדוש בעל **“בית יעקב”**:

ישיבת האדם בסוכה באה כדי להורות לנו, כי שלומו של האדם והגנתו נתונות באופן בלעדי בידי השם יתברך, ואל לו לשים מבטחו בגורמי בשר ודם.

שכן במהלך ישיבת האדם בביתו במשך ימות השנה במחיצת דירה מקורה מעשה ידי אדם – עלול הינו לדמות בנפשו שגורמי אנוש אחראיים להגנתו, כאשר בד בבד הינו שוכח כי **“אִם־ה' לֹא יִשְׁמֵר עִיר, שָׁוְא שָׁקֵד שׁוֹמֵר”**³⁰! נמצא ששוכח הוא מהשם יתברך חלילה, המגן עליו בכל רגע ורגע.

הלכך מצווה אותנו התורה שנצא מביתנו ונעזוב את דירתנו המרווחת של ימות השנה, שהיא מספקת לנו תחושת הגנה ובטחון – ונתכנס לתוך סוכה עראית המסוככת בדלילות עד **שכוכבי שמים** נראים מתוכה. בשעה שאדם רואה נכחו 'כוכבי שמים' הינו נוכח עין בעין בהשגחת השם יתברך ממעל – שהוא לבדו שומר על האדם תדיר ומגונן עליו מכל רע.

(בית יעקב)

מוסיף על כך מרן בעל **“תפארת יוסף”**:

לכך הננו מוצאים במשנה³¹ כי **“סוכה הגבוהה למעלה מעשרים אמה, פסולה”**. הגמרא מנמקת זאת בכך ש**“למעלה מעשרים אמה – אין עין האדם שולטת בסכך”** לרוב גובהו.

³⁰ תהלים קכז, א.

³¹ סוכה ב, א.

כל זאת לפי שבאם האדם אינו רואה את הסכך בעיניו – ממילא אינו נוכח באופייה העראי של סוכתו, ונעדרת הימנו התחושה הנדרשת שהקב"ה בלבד השומר והמגן היחיד שלו. מכיוון שכך, אין מושגת אצלו מטרתה ותכליתה של ישיבת סוכה, ולכן סוכה זו פסולה, היות שאין אפשרות לקיים בה עניין מצוות סוכה.

מהי אפוא תקנתה של סוכה זו? **ישפיל את ענפי הסכך על מנת שהסכך ייכנס לטווח ראייתה של העין – ואז יהא האדם מכיר בהגנת השם יתברך, ותוכשר בכך הסוכה.**

(תפארת יוסף)

לְמַעַן יֵדְעוּ דִּרְתֵיכֶם פִּי בַסֹּכֶת הַיּוֹשְׁבֵי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל..

ברעיון מצוות הישיבה בסוכה אומר מרן "בית יעקב":

שני מיני הגנות ישנם באדם, יש הגנה של 'בית' ויש הגנה של 'סוכה'. ההבדל בין שני הגנות אלה נעוץ במידת המודעות של האדם לגבי הגנתו.

'בית' מגן על אדם במידה כזו, שאין האדם אף מודע להגנה זו בעת מעשה, היות שבשעה שהוא נמצא בפנים הבית אינו מודע בדרך כלל אל מה שקורה 'בחוץ'. יכול בחוץ לרדת גשם זלעפות, או יכולים להסתובב ברחוב כנופיות מסוכנות, אבל האדם היושב בפנים אינו מודע כלל לכל אלה.

ואלו 'סוכה' הגנתה קלושה יותר ותלויה על בלימה, אי לכך המודעות של האדם להגנה זו חזקה בהרבה, היות וכל משב רוח מרעיד את הסוכה ומזכיר ליושב בה כי הינו יושב למולו בסוכה זו שמגוננת עליו מבחוץ.

באופן דומה חלוקה ההכרה בהגנת השם יתברך, בין אומות העולם לבין עם ישראל להבדיל. ההגנה עצמה מצד השם יתברך שווה אצל כל ברואי עולם, אולם ההכרה בכך שונה היא בתכלית אצל האומות מאשר בישראל.

שכן בעוד אומות העולם שקועות בהבליהן ואינן משימות לב לנעשה מסביבן כל עוד שאין הדבר נוגע להן, ישראל לעומת זאת מודעים היטב אל העובדה שהשם יתברך מגונן עליהם בכל עת, והם מודים לו בליבם על כך.

וזהו שאומר הקב"ה לישראל: "בסכות תשב... למען ידעו דורותיכם כי **בסכות הושבתי את בני ישראל...**" היינו למען תדעו בקביעות שאני מגן בעדכם בכל עת, ולצורך זאת הנכם מצווים לשבת בסוכה ולהרגיש הגנה זו.

(סוד ישרים ענין צ, בשם אביו מרן הבית יעקב זצ"ל)

ארבעת המינים

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הַרְאִשׁוֹן... [ויקרא כג, יט]

מהו "וּלְקַחְתֶּם לָכֶם"?

מפרש רבנו "בית יעקב":

כוונת הכתוב לומר, כי על כל אחד מישראל לקחת "לכם", היינו שייקח את "עצמותו" כביכול יחד עם נטילת אלה המינים. שכן ארבעת מינים הללו רומזים כל אחד מהם לאיבר אחר שבאדם: **אתרוג דומה ללב, לולב דומה לשדרה של אדם, הדס דומה לעין, וערבה לשפתיים.**

וזוהו שאומר הכתוב 'וּלְקַחְתֶּם לָכֶם"! היינו, שבד בבד עם לקיחת מינים אלו יש לנו לקחת גם את עצמיותנו.

(על פי "סוד ישרים" אות)

מוסיף על כך מרן "בית יעקב":

זוהי גם הסיבה והטעם להבדל היסודי שמצאנו בין אופן קיום מצוות לולב, לבין אופן קיומה של מצוות סוכה, שכן בעוד "סוכה שאולה כשרה"³², הרי "לולב השאול" הינו פסול לברכה (=ביום הראשון משום חסרון "לכם").

הבדל זה – נובע לדעת מרן – מאופיין הפנימי של שתי המצוות הללו:

לפי שמצוות הללו אף כי עניינן המשותף הינו להאיר את נפשות ישראל, אולם באופן הארתן את הנפש מחולקות להן המצוות. שכן בעוד "מצוות סוכה" אור שלה מסובב את האדם בבחינת "אור המקיף", היינו אורו יתברך 'מקיף' כל נפש מישראל החוסה בצל הסוכה המכונה בלשון זוהר "צלא דמהימנותא" (=צל האמונה) – מצוות "ארבעת המינים" לעומתה היא בבחינת 'ולקחתם "לכם" היינו ש"אור הפנימי" מאיר "לתוך" נפשות ישראל במהותן הפנימית. ולכך גם מצינו כי כל מין שבארבעת המינים שבלולב רומז לעבודת איבר מסוים באדם: 'אתרוג' דומה ללב, 'לולב' דומה לשדרה שבאדם, 'הדס' דומה לעין ואלו 'ערבה' שעלה שלה משוך דומה לשפתיים.

³² סוכה כח, א.

אי לזאת, "מצוות סוכה" שקדושתה מקפת לאדם רק מבחוץ בבחינת "אור המקיף" – מוכשר בה אף "סוכה שאולה" למרות שאין היא שייכת בעצמותה לאדם שמקימה, כי למעשה מי שיושב בתוכה מוקף בסוכה כשרה כדין. מה שאין כן "מצוות ארבע מינים" שנועדה כאמור להאיר לאדם **בנבכי לבבו ובפנימיותו** – שם נדרש האדם לטהר את ליבו ומחשבותיו באופן ראוי מבית ומחוץ, ולשם כך נחוץ כי מינים הללו יהיו **שלו וברשותו** דווקא, רק אז יכול הוא לטהר את האיברים שכנגדם כדת וכדין. לכך מין "שאל" פסול בהם.

(בית יעקב על ויקרא, פרשת אמור, עניין נ)

*

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, פְּרֵי עֵץ הָדָר

בגמרא מבואר³³, כי משמוש הידיים הינו קשה לאתרוג מטבע ברייתו.

רבנו "מי השלוח" מבאר, שאין הדבר כן לחינם. שכן עיקר "ולקחתם לכם" שבכתוב מתייחס אל מין 'אתרוג' כמאמר 'וּלְקַחְתֶּם לָכֶם.. פְּרֵי עֵץ הָדָר!' הלכך כל משמוש ידיים שבאתרוג שאינו נעשה לצורך נטילה של מצווה הינו 'קשה' לאתרוג, היות שאין זו לקיחה ראויה לגבי מין אתרוג! ולכן זהו טבע שטבע הבורא באתרוג מתחילתו, שמשמוש סתם הינו קשה לו.

(מי השלוח חלק שני, ראש השנה טו.)

'פְּרֵי עֵץ הָדָר' – הָדָר באילנו משנה לשנה. ואיזה זה? זה אתרוג!

(סוכה לה.)

מה עניין תכונה זו בפרי עץ הדר שהינו "דר באילנו משנה לשנה" – אשר התורה מציינת בה במיוחד את מין האתרוג?

מבאר בזאת מרן הקדוש בעל "בית יעקב":

'אתרוג' – מסמל את ייחודו של עם ישראל כאומה בין שבעים האומות.

כשם ש'אתרוג' מסוגל להמשיך את קיומו לאורך התחלפות עונות השנה: בגשם ובשלג, בקור או בחום, והינו מתמיד בכך במשך שנים רצופות מבלי

³³ ראש השנה טו, א.

הפסק – כך היא סגולתו המופלאה והמיוחדת של עם ישראל, שממשיך בקיומו לאורך כל השנים והתקופות שחולפות עליו, בכל מיני מצבים אפשריים ובלתי אפשריים, קשים יותר או פחות – תוך שמירת מצוות קלות כבחמורות, מבלי להתכופף כל עיקר לתמורות הזמן ותהפוכותיו. זאת בניגוד לאומות העולם, שכל אחת מהן מצוידת אומנם במידה מסוימת, אבל אינה מחזיקה מעמד במידת זולתה, אלא כל אחת מהן מחזיקה מעמד רק באופן הנהגה מסוים.

תכונה הזאת המסמלת את פרי 'אתרוג' – מאפיינת את עם ישראל בלבד.

(בית יעקב)

מוסיף על כך רבנו בעל "אורחות חיים":

מהיכן אמנם נובעת תכונה מבורכת זו באתרוג, של היותו בעל יכולת קיום המתמשך על פני כל עונות השנה??

יכולת זו – **אומר רבנו** – נובעת מתכונה זו עצמה שאתרוג 'דר באילנו משנה לשנה'. היינו, לפי שהאתרוג מוסיף להיות מחובר אל השורש שלו ויונק הימנו אף לאחר שנגמר בישולו! מכוח זאת ממשיך פרי האתרוג לשמור על רעננותו לאורך כל תהפוכות העונות, והוא נשאר בטרייתו.

ואכן, כוח זה מאפיין היטב את עם ישראל, שסגולתו המיוחדת היא שהינו נשאר תמיד בכוחו וברעננותו חרף כל התהפוכות שעוברות עליו במהלך חילופי הזמנים. כל זאת באה לו, הודות לחיבורו המתמיד אל שורשו העליון בקדושה.

(סוד ישרים, יום א' של סוכות, עניין לח)

פְּרִי עֵץ הָדָר..

"פְּרִי עֵץ.. " זה אתרוג, שטעם עצו ופריו שווים.

(סוכה לה.)

במה מתבטא ייחודו של האתרוג בכך "שטעם עצו ופריו שווים"??

אומר מרן "בית יעקב":

בכל פעולה מצורכי עולם הזה, אין ההשתדלות והמאמץ להשגת הנצרך נחשבים לחלק מן ההישג. למשל: סוחר שתר אחר סחורתו ומתאמץ

להרוויח עליה, אין עצם המאמץ נחשב לו כהישג, אלא רק התוצאה הסופית היא שקובעת, ואלו המאמץ הינו בגדר אמצעי למטרה בלבד.

יוצא מכלל זה הינו **קיום מצוות התורה**, שבהן עצם הסיבות והטרדות שאדם משקיע ומכין לכך, נחשבות עבורו להישג והצלחה, זאת נוסף לגוף המצווה בעצמה, כמאמר **"אנו רצים והם רצים.. אנו רצים ומקבלים שכר!"** (=אף על עצם הריצה).

דבר זה הינו גלום בתכונת האתרוג, הרומז לעם ישראל **"שטעם עצו ופריו שווה"**. **"פריו"** מכוון למצווה בעצמה, ואלו **"עצו"** מכוון להכנות שלצורך קיום המצווה, שמצמיחות את המצווה. בא הכתוב ורומז לכך, שאצל אתרוג שמסמל את ישראל, העץ דומה בטעמו לפרי ויש בו מתכונת הפרי עצמו.

(**בית יעקב**, פרשת אמור, עניין נא)

פפת תמרים...

במדרש מבואר, כי תיבת **'לולב'** הינה נוטריקון **'לו לב'**, היינו **מה לולב יש לו שדרה אחת, אף ישראל יש להם לב אחד לאביהם שבשמים**.

תכונה זו המייחדת את ישראל – מבארה רבנו **"בית יעקב"** כך:

מצוות שנצטוו בהן ישראל הינן כידוע בעלות **'גוונים'** שונים, כגון מצוות תכלת שבציצית שעליה רמזו חז"ל **"אמר רבי מאיר, מפני מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונים? מפני שתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכיסא הכבוד!"** וכן מצוות רבות ישנן שמסמלות גוונים שונים, כגון **מידת הרחמנות, או ביעור הרע, או פזרנות לצדקה, וכן במצוות סוכה** מצינו שהיא מסמלת עניין **'צא מדירת קבע ושב בדירת עראי'** – ועוד כהנה.

והנה **'אומות העולם'** דוגלות אף הן בפעולות שונות, המורות לדבריהן על מגמות מסוימות כפי שנראה לעיניהן. אולם הללו מעשיהן נגועים בגוונים ואינטרסים שונים, ואין מגמתן לשם קיום רצון שמים.

לא כן בעם ישראל, שאינם נתפסים **'לגוון'** של מצווה אלא דורשים ומחפשים בכל מצווה אחר כוח המצווה שעומד מאחוריה, היינו אחר רצון השם יתברך שבעניין! ואם לא ימצאוהו, אינם מוצאים כל טעם בעשייה זו, ולכן נוקטים הם בשיטת שב ואל תעשה.

'תכונה' זו מסומלת במין 'לולב', שאף כי עליו חופים זה את זה, אבל בעיקרם חופים הם לשדרה שהינה 'לוז' שבלולב. זוהי כאמור תכונה המרכזית שקיימת בעם ישראל, שמאפיינת כאמור את קיום מצוותיהם. ('בית יעקב הכולל' לחג הסוכות)

וְעֵנָף עֵץ־עֵבֶת...

בגמרא³⁴ מבואר, כי על מין **ההדס** להיות '**משולש**' בעליו (=שלושה עלים בשורה אחת). אך כאשר שני עלים עומדים בשורה אחת ואלו השלישי 'רוכב' על גביהם ואינו עומד בשווה עמם – הדס כזה קרוי בלשון הגמרא "**הדס שוטה**" והינו פסול למצווה.

מהו עניין אותו 'שילוש' שבהדס, ומהיכן נגזר הכינוי "הדס שוטה"?

מאיר רבנו הקדוש "בית יעקב":

עניין "שילוש" שבהדס רומז לשתי קצוות מנוגדות שקיימות בכמה עניינים בעבודת השם יתברך – כאשר 'קו האמצע' מכריע בין הצדדים המנוגדים.

שכן בעבודת הבורא קיימות להן גישות שונות, ולפעמים אף מנוגדות. גישה אחת גורסת **למשל**, שעלינו לנהוג בכל עניין כפי '**מידת הדין**', ואלו גישה שנייה סבורה שראוי כי ננהג תמיד '**במידת הרחמים**' דווקא. לפי גישה אחת יש עניין להנהיג בדברים שבקדושה מידה של פומביות, בעוד שלפי גישה אחרת עדיף להנהיג תמיד מידת 'הצטנעות'. **וכן הלאה על זה הדרך**, גישות שונות הקיימות בשאלת איזו דרך ישרה שיבור לו האדם בעבודת השם.

כיצד נדע אפוא איך עלינו לנהוג בכל נושא ועניין??

התשובה היא, שלצורך זאת ניחן האדם ב'**מידת אמצע**' שהיא קו המשקולת המכריע בכל דבר לגופו של עניין, תוך הנחת שני הצדדים על כפות המאזניים ובדיקה להיכן הכף נוטה. שכן ברור כי לא ראי דינו של זה כראי דינו של זה, ולא בכל סוגיה וסוגיה ניתן לנקוט בעמדה אחידה, אלא הכול תלוי כפי העניין ולפי מה שהוא אדם, כמות שברור זאת לכל בר דעת שהעיקר בכל דבר ללכת כפי רצון ה'.

³⁴ סוכה לב, א.

זהו אפוא יסוד הדרישה הקיימת ב"הדס" שיהיה 'משולש' בעליו. הרמז בכך לצדדים מנוגדים שקיימים בכמעט כל נושא ועניין, כאשר קו הידעת' הנמצא באמצע אמור להכריע בכל מקרה ספק ועימות כהבנת האדם והרגשת הלב במהות רצון השם בנידון.

ואלו "הדס" זה, שבשורותיו נמצאים כאמור עלים **כפולים** וחסר בהן "עלה שלישי", או שאין עלה השלישי עומד בשורה אחת עם השניים רק נמצא מעליהם, חסר אצלו קו השכל והדעת שיכריע ביניהם – ולכן הינו מכונה **בצדק "הדס שוטה"**.

(**'בית יעקב'** על שמות, פרשת תרומה, עניין לד;
'תפארת החנוכי', פרשת חוקת)

בגמרא³⁵ מבואר, כי מין הנקרא 'הרדוף' אף שענפיו חופים את עצו כפי הדרוש במין הדס, פסול הינו להדס של מצווה, זאת לפי שהכתוב מציין במצוות שמתקיים בהן בחינת "**הָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם אָהָבוּ**"³⁶, היינו שקיימים במצווה מרכיבים של "אמת ושלום" הדרים בכפיפה אחת, ואלו מין 'הרדוף' המהווה סם המוות 'אינו לא אמת ולא שלום'³⁷ לפי שהוא עשוי לסם המוות.

כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ר רבי **אברהם ישכר** זצוק"ל, שאהבתו לשלום ולאחדות בקרב ישראל הייתה מן המפורסמות, היה מסתייע בדברי הגמרא אלה להוכיח כי '**אמת**' ו'**שלום**' הינן מידות הצריכות זה לזה, ואי אפשר שיתפוס האדם רק את 'השלום' מבלי האמת או את 'האמת' מבלי 'השלום', רק שתי המידות הללו קלועות זו בזו, אחרת יש כאן 'סם המוות' ואין כאן לא אמת ולא שלום! כהגדרת לשון רש"י בעניין. רק לאחר שיש כאן את שתי המידות ביחד, אז מתקיים בהם כמאמר "**האמת והשלום אהבו**".

(כ"ק מרן מהרא"י זצ"ל)

וְעַרְבֵי־נֶחֱל

מין "הערבה" מתאפיין כידוע בכך, שהינו נטול "טעם" וגם נטול "ריח".

ולכאורה מעיד הדבר על פחיתותו כביכול של מין 'הערבה'.

³⁵ סוכה לב, ב.
³⁶ זכריה ח, יט.
³⁷ כלשון רש"י שם.

אכן רבנו הקדוש בעל "אורחות חיים" זי"ע מוצא בתכונה זו המיוחסת למין הערבה מעלה טובה – המתבטאת בהעדר טעם וריח מן הערבה.

שכן מין 'ערבה' אוצר בקרבו כידוע רמה גבוהה של לחות טבעית, מכוח היותו גדל על גדות הנחל (= "ערבי נחל").

והנה, בעטייה של לחות גבוהה זו האצורה בצמח הערבה, היה ניתן לצפות כי הערבה תפתח בעצמה תכונת "טעם" שהיא הצמחת פירות מאכל, או לפחות תכונת "ריח" – עקב היות הערבה גדלה בסמיכות למעיינות החיים שהם **נחלי מים**.

אלא שלמרות הכול הננו עדים לכך, כי הערבה נעדרת 'טעם' וגם 'ריח'.
הכיצד זאת??

אין זאת אלא לפי שהערבה, למרות היותה צמח לח ועשיר וחיוניות רבה זורמת בין עליה, מכל מקום כיוון שהבורא יתברך טבע בה 'חוק ולא יעבר' שתישאר "בלי טעם ובלי ריח", היא שומרת נאמנה על מצוותו יתברך ונוטרת את חיותה ולחותה לבל "תתפשט" אל מעבר לגבולות שתחם לה הבורא יתברך, במסגרת חוקי הבריאה.

תכונה מיוחדת זו, עשויה אף לשמש כתמרור וסימן – עבור 'מין האדם'.

שכן לעיתים נדמה לו לאדם, כי עקב היותו נוטר מצוותיו יתברך ולומד תורה הרבה – רשאי הינו להתגדר ולהתפאר בפני הבריות בכך שהוא עמוס בתורה ובמעשים טובים, זאת תוך שכחת מאמר חז"ל הידוע **"אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך – כי לכך נוצרת"**³⁸ ובכלל, מיהו חונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה, אם לא הבורא יתברך? ומה לגרון כי יתפאר כנגד החוטב בו?! הלכך על האדם להחזיק במידת הענווה, רק אז יזכה לסיוע ממרומים בריבוי פעלים לתורה ולתעודה.

'יסוד' זה ניתן ללמדו ממין "הערבה", האוצר בקרבו כאמור לחלוחית רבה ולמרות זאת אינו מתפשט לעבר מחוזות הטעם והריח – כל זאת למען קיום רצונו יתברך אשר 'חוק נתן ולא יעבור' כי הערבה תישאר מין ש"אין בו טעם ואין בו ריח".

(סוד ישרים)

³⁸ אבות פרק שני, משנה ח.

עניין הנענועים בלולב

והיכן היו מנענעין? בהודו לה'... מוליך ומביא, מעלה ומוריד..

(סוכה לז:)

עניין 'הנענועים' בארבעת המינים – אומר מרן בעל 'אורחות חיים' – תכליתו כדי לעורר בכך כל מיני שמחה שבעולם מכל שש רוחות שמים וארץ.

שכן מצינו בפסוק בכלי שיר שהם מכונים 'מנענעים' כמאמר הכתוב³⁹ 'וְדוֹד וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל מְשַׁחֲקִים לִפְנֵי ה'.. בְּכַנְרוֹת וּבַנְבָּלִים.. וּבַמְנַעְנָעִים וּבַצִּלְצָלִים'⁴⁰. וזה הדבר מורה על התעוררות של שמחה המתבטאת בנענוע.

(סוד ישרים לסוכות, עניין מ)

*

אַזְמִין לְסֵעוּדָתִי אֲשֶׁפִּיזִין עִילָאִין...

[=נוסח הזמנת האושפיזין לסוכה]

רבנו הקדוש "בית יעקב" זי"ע מסבר את אוזנו בהבנת עניין "אושפיזין" ומידת הקשר שלהם אל חג הסוכות – וכה דבריו:

בפנימיותו של יהודי, מדגיש רבנו, נטוע כוח רוחני שמגיע מיסודם ושורשם של האבות הקדושים. שכן מידותיהם ומעשיהם הטובים של האבות פעלו והטביעו בזרע ישראל חותם קודש כדברי חז"ל "ישראל ביישנים, רחמנים, וגומלי חסדים"⁴¹! על דרך מאמר הכתוב⁴²: "כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ, יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ".

אלא שקדושה פנימית זו נסתרת לרוב בעומק הלב, והיא מכוסה בפגמים שונים המתהווים מכוח מעשי האדם. ולכך אינה באה תמיד לכלל ביטוי. למען הסרת הסתר זה מנפשו, על היהודי לעמול בעבודת השם יתברך ולטהר את ליבו לפני אביו שבשמיים – או אז מתגלות להן מידות הקדושות העליונות, שטבועות בלב האדם מישראל מכוח 'קדושת האבות'.

חג הסוכות זמן שמחתנו, שהוא מגיע תיכף לאחר יום הכפורים וסדר מחילת עוונותיו של אדם – הינו זמן המסוגל לכך ביותר. במועד נעלה ומרומם זה,

³⁹ שמואל-ב, ו-ה.

⁴⁰ ראו במצודות: 'ובמנענעים, הוא מכלי הניגון, יעורר האדם להניע גופו ולרקד'.

⁴¹ יבמות עט, א.

⁴² דברים לב, ט.

מסוגל כל יהודי מכוח אהבת הבורא יתברך והשמחה במצוותיו שמפעמת בקרבו, לעורר ולהביא לכלל גילוי את **מידותיהם הקדושות של האבות**, שנטועות בעמקי נשמתו.

וזוהי כוונתנו באמירת **"סדר האושפיזין"**: לעורר ולזמן את ליבנו לכך שנוכל לקבל ולספוג מקדושתם העילאית של ה"אושפיזין" העליונים, שמתעוררת בליבם של ישראל בימים נעלים אלה של חג הסוכות.

[בית יעקב]

"שמחת בית השואבה"

**"מי שלא ראה שמחת בית השואבה, לא ראה שמחה מימיו!
חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים בפניהם באבוקות של אור
שבידיהם, ואומרים לפניהן דברי שירות ותשבחות.**

**"ומה היו אומרים? אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו!
(=שלא עברנו עבירה בילדותנו, לבייש את זקנותנו - רש"י)**

(מסכת סוכה, דף נ"א, נ"ג.)

יש להבין:

שמחה נשגבה זו שהייתה שוררת בבית המקדש בעת **"שמחת בית השואבה"** - מאין היא נבעה?? **כמו כן:** מדוע חסידים ואנשי מעשה משתבחים היו כי **"ילדותנו לא ביישה את זקנותנו"** דווקא בעת אירוע **"שמחת בית השואבה"** - ולא במהלך כל זמן אחר במשך ימות השנה??

מאיר לנו רבנו ה"בית יעקב" זצ"ל, כי שאלה אחת מתורצת בירך חברתה - **וכה הם דברי קדשו:**

'חסידים ואנשי מעשה' שמדובר בהם כאן - מאיר רבנו **"בית יעקב"** - הכוונה ליהודים 'יראים ושלימים' שבמשך כל ימות השנה היו מתהלכים משום מה אחוזי דאגה שמא "מנותקים" הם מאורו יתברך חלילה. כה מרוחק היו הם חשים את עצמם, עד שלעתים נדמה היה להם כי נכזבה תוחלתם וסברם ואינם מוסיפים עוד ליאות לאורו יתברך, הס מלהזכיר.

מכיוון שהתקדש עליהם **"חג הסוכות"** על שלל אורותיו, חג שבו מתעוררת אהבת השי"ת אל עם ישראל במידה גדושה ויתירה, ושכינת קדשו יתברך מקפת את ישראל ב'סוכה' הדומה בעניינה ל'ענני הכבוד' - היו הללו נוכחים

‘עין בעין’ כי הקשר הנצחי שבין הבורא יתברך לישראל בעינו עומד, וכי מעולם לא חל אצלם פירוד ונתק כלשהו בינם ובין יוצרם וקונם! לאור הכרה מחודשת זו, הייתה השמחה הפנימית שבליבם פורצת חוצה כנחל שוטף, עד כי באמת אמרו **”מי שלא ראה שמחת בית השואבה – לא ראה שמחה בימיו!”**

זוהי הסיבה לכך שקריאת **”אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו הייתה פורצת מגרונם של ‘חסידים ואנשי מעשה’ במהלך ”שמחת בית השואבה”** דווקא. שכן אז נוכחו הללו להכיר למפרע בעובדה, כי מעולם לא חל אצלם נתק בקשר הפנימי שלהם עם אביהם שבשמים חס ושלו, וקשר עליון בעינו עומד ביתר שאת! מכיוון שהגיעו לכלל הכרה עליונה זו – שוב לא הצליחו לכלוא בקרבם את רגשות התפעלותם ושמחתם, עד שקריאתם שהדהדה בנוסח **”אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו”** נשמעה למרחוק.

כלומר:

למרות שנדמה להם עד אז שילדותם ביישה את זקנותם – נודע להם מעתה שלא מינייה ולא מקצתיה, וכי לא היו דברים מעולם! אלא הם נשאר אחרונים ודבוקים בבורא עולם כמקדם, והוא יתברך לא עזבם מעולם! **ועל שום כך כה רבתה שמחתם של אותם ‘חסידים ואנשי מעשה’ לעת שכזאת.**

(‘סוד ישרים’ לסוכות – בשם אביו רבנו הקדוש **”בית יעקב”** זי”ע)

רבנו בעל “בית יעקב” אומר:

בתיאור מעמד ‘שמחת בית השואבה’ שבמקדש לא נזכר כלום אודות אכילה ושתייה שהיו שם, לפי שהייתה זו **שמחה רוחנית** גרידא, לכל נושא ועניין.

עיקר השמחה ששררה ב’שמחת בית השואבה’ בבית המקדש נובעת הייתה, **לדעת מרן**, מתוך שני עניינים: האחד, מן **האור הרוחני** שהיה מזריח בנפשות ישראל לרגל אותה שמחה של מצווה, אך גם **ובעיקר** לרגל אווירת **‘הצוותא’** שכל ישראל היו שרויים בתוכה כל משך המעמד הנשגב והנעלה.

שכן הקב”ה ברא את האדם באופן שכל אחד יקבל מן הטוב שבחברו. לפי שאין בנמצא אדם שהינו ‘בעל הבית’ כביכול על כל הטוב, רק כל אחד נוקק גם למידת הטוב שביד חברו בבחינת **’ומקבלים דין מן דין’**. ואלו מדת ‘צרות

העין' מהווה גורם מפריע לקבלה זו, כאשר כל אדם חושש לשתף את הזולת בטוב שבו, שמא ישווה אליו חס ושלום, או ייגרע הימנו דבר לעומת חברו. ממידה זו של 'צרות העין' נובעת לה עיקר **הגלות** שהננו שרויים בקרבה.

במעמד נשגב זה של **'שמחת בית השואבה'** היה כל אחד משתף את חברו בטובה שסיגל לעצמו בעבודת השם יתברך, ועל ידי כך פרתה ורבתה השמחה והרקיעה לממדים שכאלה עד כי **'מי שלא ראה שמחה זו לא ראה שמחה מימיו!'**

(בית יעקב, לסוכות)

הגיד רבנו הקדוש מרן אדמו"ר בעל **"תפארת יוסף"** זצ"ל:

עניין גודל השמחה שהייתה שוררת בזמן **'שמחת בית השואבה'** – היינו לפי שכל יהודי הרגיש אז הארה גדולה בנפשו, שהשם יתברך חפץ במצוותיו מאוד ויש לו מקום חשוב אצלו יתברך, הלכך שטפה השמחה בנפשו כזרם שאינו פוסק וכנחל שוטף.

לפי שעיקר המפריע שבין אדם לרעהו, הגורם לעצבות בנפשו, הינו תחושת הקנאה הרוחשת בלב אדם כלפי מה שיש לחברו ואין לעצמו כביכול, עד שמכוח זאת מרגיש האדם כמעט 'חובה' בנפשו לנסות ולהיכנס בגבול רעהו וליטול את שלו, כאשר מכך נולדים כמובן כל מיני עצבות ומרירות אצל האדם, מכיוון שהוא נושא את עיניו תמיד לחלק חברו ואינו שמח בחלקו.

אבל בזמן **'שמחת בית השואבה'** מבורר היה לעיני כל המשתתפים שישנו מקום לכל נפש ונפש, וממילא אין צורך לאיש לפסוע לתוך גבול זולתו. מחמת זאת התחושה כה גדלה השמחה בליבו של כל אחד ששמח בחלקו, עד שהיו הבריות נוחות זה לזה ומסתכלות איש על חברו בסבר פנים יפות.

(**'תפארת יוסף'** לסוכות, ד"ה מי שלא ראה)

%%%%%%%%%

פניני מנהג

אוצר הליכות קודש בהכנות לקראת ימי "חג הסוכות"
כפי שנהג בהן כ"ק אדמו"ר מוהרא"י זצוק"ל

הקמת הסוכה:

א. כ"ק מרן זצ"ל היה נוהג במוצאי יום הקדוש, לתור ולבדוק בסוכתו מה צריכה הסוכה וכיצד יש לבנותה, והיו מורידים את הגג שבמקום הסוכה. (השוו: רמ"א בשולחן ערוך אורח חיים, סימן תרכ"ד סעיף ד).

ב. בניית הסוכה בכללותה ובפרט הנחת "הסכך" - הייתה אצל כ"ק מרן זצ"ל בגדר "מלאכת קודש" שנעשתה על ידו במלוא ההתלהבות והשמחה.

ג. בשנות מגורי אדמו"ר זצ"ל בחוצה לארץ, בעוד כוחו במותניו - היה כ"ק מרן זצ"ל בונה סוכתו מהחל ועד כלה כמעט במו ידיו, מבלי לחוס על כבודו, עמלו וטרחתו, בעת שמדובר היה במצווה יקרה – מצוות סוכה.

ד. חביבותה של מצווה קדושה זו, עצורה הייתה כאש בעצמותיו של כ"ק מרן זצ"ל עוד מימי קדם.

מפורסם כי בימי עברה וזעם, בעת הסתתרות מרן זצוק"ל במעבה היערות לשם נמלט מאימת המשחית יחד עם רעו וחסידו הרה"ח הבלתי נשכח רבי מוטל (מרדכי) רייכמן ז"ל מוולודאבה-חיפה-בני ברק (כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל החזיק לו כל ימיו טובה עצומה על כך, כמי שסייע בידו במסירות בהצלת נפשו בימי עברה וזעם) – בעת שנרדפו על צוואר מחמת השונאים ומאימת הלשנות הגויים הפולניים שריחפה עליהם על כל צעד ושעל, עד שהיו נאלצים בכל עת להחליף את מקום מחבואם לבל יתגלו חלילה. הייתה זו כמובן שעת סכנה ממש לעניין הקמת 'סוכה'. עמדו וחפרו "בור ודות" בעומק עשרה טפחים, וכיסוהו בענפי אילן ועשבים, באופן המוסווה ככל האפשר. וכך קיימו במסירות-נפש ממש "מצוות סוכה" בתחתיות ארץ "בעומק בור ודות". כשסיפר זאת מרן זצוק"ל ברבות הימים, היה מדגיש בלשונו הזהב: "סוכה זו הייתה בה בהחלט "צלתה מרובה מחמתה"!!

ה. כאמור, בשנות מגוריו הראשונות של מרן זצ"ל בחו"ל, היה מרן בונה את הסוכה במו ידיו. כמו כן היה טורח בהנחת הסכך (כשהשתמש בענפי "עץ אקליפטוס" ריחניים שגדל בסביבת מגוריו) את הסכך היה מרן זצ"ל קוצץ בעצמו במשור יד, תוך טרחות עצומות וטיפוס חוזר ונשנה על סולם גבוה, והיה ממאן להיעזר באי מי לצורך כך (=פעם אף קרה שמעד ונפל מן הסולם בעת קציצת הסכך ונחבל, בנס החבלה לא הייתה רצינית).

1. אפילו בשנות מגוריו האחרונות בארץ ישראל, כאשר כוחותיו לא עמדו לו לטפס על הסולם ולהניח בעצמו כל הסכך - מכל מקום לא וויתר **מרן זצ"ל**, והיה עומד כל עת הנחת הסכך ומפקח בעצמו על עבודת הקודש, תוך מתן הוראות שונות, כאשר מידי פעם הצביע לכיוון חלל כלשהו שנשאר בפניה פלונית או באמצע, ושם לדעתו יש צורך לעבות ולהוסיף "חתיכות" סכך.

(=בכלל, נראה שבפולין בימי קדם, בעיקר בקרב חוג חסידים ואנשי מעשה, היה המנהג להקפיד שיהיו כל הפינות בסוכה מסוככות היטב ולא הסתפקו בכך שתהיה "צלתה מרובה מחמתה" גרידא, אלא דאגו שלא ישארו "חללים" כלשהם באמצע הסכך ושכבת ה'סכך' תהא עבה ואחידה כמידת האפשר⁴³. ושמא משום הידור מצווה ונוי הסינוך נהגו כן).

לאחר טרחה מושקעת מצד בוני הסוכה, כאשר הכול נבדק ונמצא כראוי, עלתה ארשת שביעות רצון על קלסתר פניו הטהורות של **מרן זצ"ל** עם סיום העבודה, והיה מרן מתבונן בסוכה מכל צדדיה כשנהרת שמחה שפוכה על פניו, כשהוא מפטיר בלשון קדשו: "**א שיינע סוכה, א הערליכע סוכה!**" (=סוכה נאה והדורה)

2. אף בניית סוכת "בית המדרש" (=בארץ ישראל), מלווה הייתה בפיקוחו הצמוד של "**כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל**". היו אלה שנים שבהם טרם ידעו מן סוכות "מוכנות" כפי שבימינו - כשהסוכות מתוכננות ומוקמות בידי נגרים בעלי מלאכה מומחים בדבר.

באותן השנים, היה **מרן זצ"ל** עומד בעצמו בטבורו של רחוב הגובל עם בית המדרש. היה זה מחזה מיוחד לראות כיצד "בעל המלאכה" (=ייזכר לטוב היקר מר אנשל לנדא ע"ה, יהודי מסור ונאמן לאדמו"ר ממתפללי בית המדרש - שעזר וסייע בידי מרן זצ"ל במשך כמה וכמה שנים בהקמת הסוכה, כמו גם בעבודות שונות בבית מרן, מבלי שום תמורה) עומד על סולמו ומעבירו מפניה לפניה לצורך מלאכתו, ואלו **מרן זצ"ל** עומד למרגלות הסולם לבוש ב"קפטן" או ב'טלית קטן', ומורה לו באצבע כיצד יעשה כאן ואיך יניח שם, כשמידי פעם **מרן זצ"ל** אף מושיט במו ידיו קרש ["לייסט"], או נוטל בעצמו פטיש ו'דופק' מסמר בסוכה, על מנת לסייע במלאכתו בפועל כפיו ממש. ניכר היה במרן רצון העז שפיעם בו להשתתף במו ידיו בפעולה הקשורה לסוכה, מלבד עצם הגשת הסיוע לזולת.

כל זאת נעשה לעיני עוברים ושבים, מבלי שמרן זצ"ל יחוס כלל על כבודו או מעמדו ואדרבה, הכול נעשה עם כל ה"ברען" וההתלהבות האופיינית למרן זצ"ל, תוך השגחה על כל פרט כאמור. (=השוו 'שערי תשובה' בראש סימן תרכ"ו, מה שהביא בזה)

⁴³ שוב ראינו בספר 'ביתו נאווה קודש' (בעלזא) כרך תשרי, שבבעלזא נהגו לסכך בצפיפות רבה מאוד ובעובי גדול, יעוין שם מה שהאריך בזה הרב המו"ל. ואכמ"ל.

בחירת וקניית "ארבעת המינים":

א. מרן זצ"ל היה מדקדק מאד בקניית אתרוג מהודר למצווה, והיה משלם ביד רחבה עבור אתרוג מהודר. 'כסף' לא היה בעל משמעות יתירה אצלו בעת שמדובר היה בהשגת אתרוג מהודר למצווה, מעולם לא תפס גובה המחיר שיקול מכריע בעניין.

ב. רבנו זצ"ל היה מדקדק מלבד על נקיות האתרוג, שיהיה האתרוג בעל 'גידול' נאה וישר העשוי כמגדל (כלשון קדשו: "א' שיינעם גידול!") וכן שיהיה עשוי על פני האתרוג ערוגות עם 'שקיעות ובלוטות'. כמו כן הידר מרן ליטול אתרוג עם 'פיטם' (=באותה תקופה מצויים היו בשוק המוני אתרוגים מבלי פיטם, אפילו יותר מאשר עם פיטם, ובפרט מבין אלה שנמכרו בחזקת 'בלתי מורכבים' ולא בחזקת 'אתרוגים סתם'). וכן הקפיד שיהא גוון האתרוג זהוב-חי (=לעֶבְהָאֶפְט געהל), **לא צהוב חזק, וכן לא ירקרק**. בעניינים אלה היו למרן זצ"ל דרישות בלתי מתפשרות, אף כאשר האתרוג היה נקי. ידעו מראש אלה שהכניסו לפני אדמו"ר אתרוג לבחירה, שאתרוג נחשב עבור מרן "אתרוג" ראוי להתבוננות רק לאחר שמלאו בו תנאים אלו כפי מדרגותיהם. **כמו כן, חשוב היה אצל אדמו"ר שיהיה האתרוג גדול בשופי ובעל מראה כללי חשוב, כפי שנכח אצל אבותיו הקדושים.**

לפני מרן זצ"ל הונחו כמה אתרוגים בזה אחר זה, למען יתבונן בהם. אף כאשר ראה עצמו מרן מאולץ "להחזיק" באתרוג מסוים מחמת מי שהביאו לפניו ושילם עליו ממיטב כספו - לא נתקררה דעתו עד שהובא לפניו אתרוג נאה כחפץ לבו, ואז הסכים לברך עליו.

ג. מרן הסכים להסתכל על אתרוג (=באקוקען א' אתרוג) רק לאור היום. מורגל היה על שפתיו לומר כי 'אתרוג' הינו קשה לבדיקה בשעות הלילה לאור החשמל, אלא לאורו של יום דווקא. וכאשר נטל בידו אתרוג שנראה בעיניו, היה לוקחו בסמוך לחלון פתוח שחדרו דרכו קרני השמש, ושם לאור היום מתבונן היה במתינות במראה האתרוג.

ד. בשנים הראשונות למגורי מרן בארה"ק, לא היו מצויים אתרוגים נאים בעלי גידול ופיטם, שיהיו בנוסף לכך בחזקת "בלתי מורכבים" ובעלי חותמת 'הכשר' כפי המצוי כיום, ועל כל פנים לא היו נאים כמו האחרים. אז היו בדרך כלל מביאים לפני מרן שני סוגי אתרוגים, א' בלתי מורכב, והשני אתרוג "סתם" מפרדסים הרגילים דאז, היינו רק 'בחזקת' על פי רוב וכדומה. כמדומה שלפעמים ברך על זה ולפעמים על זה, או על שניהם יחד בזה אחר זה.

ה. "לולב" - מרן מבקש היה לולב גדל קומה ובעל עובי ורוחב, בגוון ירקרק חי וטרי. כמו כן היה חשוב בעיני מרן זצ"ל מידת הלולב, שיהא ארוך בשופי [=לאו דווקא מצד שיעורו, רק סבר שיש בזה הידור מצווה], ויהיה הלולב מיתמר ועולה כמקל.

ו. לא היה ניחא בעיניו לולב פתוח שעליו פרודים זה מזה במקצת, אף אם הייתה תיומת שלו סגורה, אלא מהדר היה אחר לולב סגור שעליו דבוקים זה בזה, ולא היה אכפת לו מלכתחילה שיהיה סגור על ידי עץ אדום המכונה "קאר"א". היו שנים שבהן נטל לולב "קֶנְעָפֶל" ('כפתור') שעליו העליונות כפופות בראשן כלפי מטה, וראה בהם הידור ללולב (=כידוע שרבנו הרא"ש כתב על לולב זה "אוהב אני לצאת בו").

בשנים הראשונות בארץ ישראל, לוקח היה מרן זצ"ל לולב ארוך במיוחד משכמו ומעלה, עד שהיה בולט וניכר לעין מבין כל שאר הלולבים שבבית המדרש, כנראה ראה בכך הידור. אכן לאחר שאירע פעם שהלולב נפסל בשל גובהו הרב, כאשר נתקל במאוורר תקרה שפעל בעת ההקפות עם "ההושענות", מני אז פסק מליטול לולבים גבוהים כאלה, בשל חשש לפיסול הלולב.

איגוד הלולב:

בעבודת הקודש של "איגוד הלולב" היה מרן זצ"ל עוסק בערב יום טוב "בדחילו ורחימו" ובהתרגשות הנפש, כאשר כל פרט ופרט נעשה מתוך כובד ראש ומתינות ותוך שימת לב מיוחדת, לפעמים מלווה באמירות שונות, בדרך כלל היה עוסק בכך כאשר סידור "דרך החיים" של הגאון מליסא זצ"ל פתוח לפניו, והיה מבית בהלכות שהכול ייעשה כראוי.

באופן כללי ניתן לומר, כי בכל עיסוקו של מרן זצ"ל בנושא מצוות ארבעת המינים, נעשה כל דבר על ידו במתינות נפלאה וברגשי קודש, כל דבר נעשה עם כל ה"חיות". אשרי עין ראתה זאת!

אוצר מנהגים והליכות קודש לימי "חג הסוכות" במחיצת כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצוק"ל

ליל התקדש חג:

א. אמת מה נהדר היה מראהו של כ"ק מרן זצוק"ל, בעת שהיה עולה מבית המדרש אל ביתו נאוה קודש, ומיד היה פוסע פנימה בחרדת קודש לתוך הסוכה שבביתו ופניו מלאות זיו ומפיקים נוגה, וקלסתר פניו צוהלות עד כי ניתן היה למשש את השמחה והצהלה בידיים.

ב. כאשר מרן זצ"ל נכנס לראשונה לתוך הסוכה ביום טוב, היה משמיע בקול נעים וחזק בבחינת קול ה' בכוח קריאת "גוט יום טוב, אברהם אבינו, גוט יום טוב"!!! ... עדיין הד קולו הצוהל של מרן זצ"ל מהדהד באוזני מי שזכה להימצא במחיצת קדשו בבחינת "קול גדול ולא יסף" (=השוו בדברי התרגום, שם: "ולא פסק"). הדברים פרצו מליבו הטהור של מרן זצ"ל כמו כדודי אש וכמים טהורים הפורצים מתוך מעין

היוצא מבית ה'. השמחה וצהלה שאחזה במרן בשעה זו, קשה לתאר אותה במילים. הייתה זו אחת מן ההזדמנויות הבודדות במהלך השנה, שמרן זצ"ל היה יוצא מהסתרו הרגיל בבחינת "גליא לדרעיה ונפל נהורא".

וכך גם נאמר "סדר האושפיזין" מפי מרן זצ"ל בבחינת "ואנפהא נהירו בנהירו עלאה" - בקול צלצלי שמע (=אגב, ביום ראשון של חג היה חל יום "אושפיזא קדישא" של מרן זצ"ל).

ג. סדר "הקידוש" על היין, אף הוא נשמע מפי מרן זצ"ל בקול צהלה ורינה מיוחדת, יותר מן בכל שבתות השנה - כאשר עדיין מצלצל באוזנו נימת "קול ה' בכוח, קול ה' בהדר" שבו יצאו הדברים מפי קדשו: "אשר בחר בנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצותיו...!" הדברים יצאו מפי מרן זצ"ל בנעימות ובמתיקות מיוחדת ובלתי נשכחת.

ד. ברכת "לישב בסוכה" נשמעת הייתה מפי מרן זצ"ל, כך: "אשר קדשנו... ליישב בסוכה!" - כאשר בין האות ל' לאות ש' של תיבת "לישב" נשמעה הברת תנועת אות היו"ד של "לישב". (=השוו דברי "מטה אפרים" בסימן תרכ"ה סעיף מו: "כשאומר 'לישב בסוכה', יש להדגיש היו"ד בעניין שתהא נרגשת במבטא, ומכל מקום אין להאריך בדגשות היו"ד, כי היו"ד נחה", ע"כ. וראו שם ב"אלף למטה" מאת הגאון המחבר ז"ל, אות עה).

כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל בסוכת בית המדרש בעת 'שמחת בית השואבה'

ה. בשנות מגורי רבנו בחו"ל, היו עולים אנשי הקהילה ואנשי שלומנו לליל יום טוב שני של חג ('אושפיזא דיצחק') לאחר גמר הסעודה, אל סוכת רבנו, והיו יושבים ומזמרים זמירות שירות ותשבחות תוך שמושכים את ליבם ביין ובמיני מגדנות,

והיו מזמרים ניגונים ופרקי "שיר המעלות" לזכר "שמחת בית השואבה" ומנעימים בשמחת החג עד שעות המאוחרות שבלילה.

1. בליל הראשון של חג היה מרן זצ"ל מניח ראשו על גבי מגבת (=האנד טוך) ונרדם בתוך הסוכה למשך כשעה, לאחר מכן היה עולה לביתו ולא ישן בסוכה, לאור חולשת גופו. (=בחול"ל ובכל הארצות הקרות, לא נהגו בדרך כלל לישן בסוכה משום הצינה [השוו דברי רמ"א סימן תרל"ט ס"ב] וכן מחמת עוד כמה טעמים נהגו כך כמבואר בפוסקים, ואין כאן המקום להאריך).

כ"ק רבנו זצ"ל בעת לימודו בסוכה

נטילת לולב וסדר הנענועים:

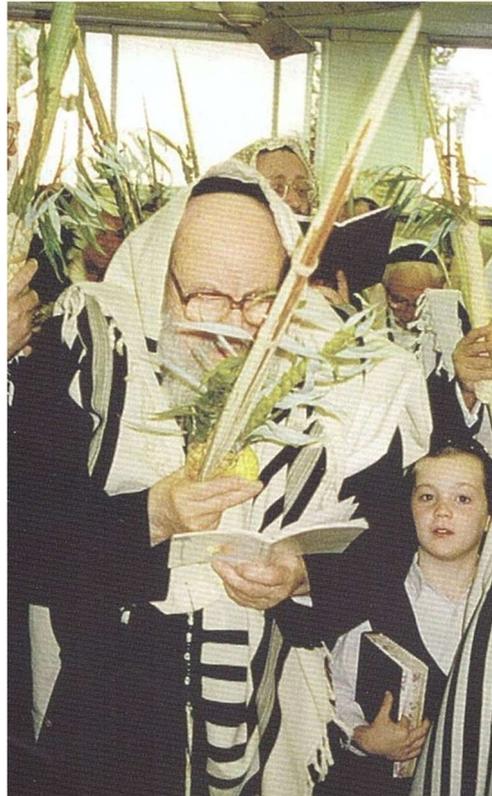
לקראת עלות אור השחר, היה מרן זצ"ל קם תיכף וניעור כדרכו בקודש, והיה מתחיל בזריזות בעבודת הקודש של הכנה ל"נטילת לולב" - ברוב השתוקקות ושמחה.

סדר הנענועים אצל כ"ק מרן זצ"ל:

מוליך ומביא מעלה ומוריד, לפי סדר האריז"ל, כאשר כל תנועה ותנועה הייתה נעשית בשתי משיכות, היינו – קדימה אחת, ומשיכה לאחור אחת, כך נעשה בכל תנועה

ותנועה שלוש פעמים. כאשר בכל סדר היו הנענועים אורכים משך זמן והיו ממתינים למרן זצ"ל עד לגמר סדר הנענועים שלו, כדי לחזור לסדר אמירת ההלל.

(בנענוע לצד אחר לא היה מרן מסתובב בעצמו לאחור, אלא מטה הלולב לצד אחוריו בלבד. כמו כן לא היה מכוון הלולב כנגדו, אלא מוליכו מלפניו מעט באלכסון ותו לא. לא הייתה מצדו קפידה על קשקוש העלים של הלולב בעת נענועו) ♦

כ"ק מרן זצ"ל באמירת 'הושענות'

כ"ק מרן אדמו"ר זצלה"ה במקום עמידתו בתפילה בחול המועד סוכות

א פרייליכען יום טוב !

חג שמח !

"פתקה טבא!"

"ופרוש עלינו סכת שלומך,

סכת רחמים וחיים ושלום!"

©

כל הזכויות שמורות

להוצאת "תפארת ראדזין"